

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Moralske Tanker (DK)

Citation: Holberg, Ludvig: "Moralske Tanker", i Holberg, Ludvig: *Moralske Tanker*, udg. af F.J.Billeskov Jansen ; Jørgen Hunosøe , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1992, s. 414. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg13val-shoot-idm139659560173696/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Moralske Tanker

- 207 *Mestermændene*: bodlen. – *compendieuse*: korte og nemme. – *gjorde en Hoved-Erindring til*: opfordrede kraftigt. – *Annotationer*: anmærkninger. – *Minweis* (d. 1715): Afghanistanens befrier. Forveksles vist med sønnen Myrr-Maghmud, Persiens erobrere. – *Schirvan*: persisk område i Østkasasus, som 1723-1724 blev besat af tyrkerne.
- 208 *Judaas* (. . .): Når du fordømmer jøder og tyrker, fordømmer du dem oftest for de kår og de omgivelser de fødes i. – *jeg haver* (. . .) *viset*: ovf. s. 199. – *Prædestination*: (læren om) menneskets forudbestemthed til salighed el. frelse. – *Temperament*: mådehold. – *conciliere* (. . .) *med*: få til at stemme overens med. – *Oeconomic*: egl. husbestyrelse; styrelse.
- 209 *characteres indelebiles*: gr. lat. uudslettelige mærker. – *Uheld*: vanskabne. – *det sydlige Land*: landområde som endnu i 1700-tallet tænktes beliggende i jordens sydlige uudforskede del. – *Characterer*: bogstaver. – *from*: god, kærlig.
- 210 *Consideration*: betænkning. – *Lignelser*: Matth. 25, 14 ff. om de betroede talenter. – *Tillotson*, John (1630-1694): eng. ærkebiskop. Forfatterskabet forelå i det væsentlige samlet i *The Works of T.*, I-III (London 1728), folio. – *Plato siger*: formodentlig i begyndelsen af *Kritias* (106 B). – *arbitraire*: vilkårlig. – *u-øvervindelig*: uundgærlig. – *Cholericus*: lat. koleriker; hidsigt og varmblodigt temperament. – *Complexion*: natur. – *Poenitentze*: bod. – *Raserie*: vildelse, sindsforvirring.
- 211 *henrykkes*: rykkes bort. – *Slag*: slagtilfælde. – *Superieur*: overordnet. – *moraliserede*: oplyste. – *Pyrrhonismus*: se n.t.s. 39. – *ingen Salighed* (. . .): antagelig efter Ap.Gern. 4, 12. – *hvo som ikke tror* (. . .): Mark. 16, 16.
- 212 *conservere*: bevare. – *Creature*: menneskelige væsener. – *Attributa*: (grund-)egenskaber. – *Værer barmhertige* (. . .): Luk. 6, 36. – *Alexandri Sverd*: Alexander den Store løste den gordiske knude ved at hugge den over.
- 213 *Non* (. . .): Den vantro mener, når han ser verden tyngt af så mange laster og ondt, at Gud ingen omsorg har for menneskene. – *en habile Philosophus*: dvs. Bayle. – *Uheld*: ulykker. – *af* (. . .) *Magis*: af (. . .) magere, persernes vise og præster. – *Manichæerne*: se n.t.s. 200. – *opkaaget*: opkogt, genoptaget.
- 214 *Alfonus* d. 10, konge af Castilien 1252-1282. Fra Bayle: *Dictionnaire*, art. Castille (Alphonse), note H. – *recommenderes*: gør sig fortjent. – *besværg*: besvære.
- 215 *Creature* el. *Creaturene*: de skabte væsener. – *incommode*: ubehagelige. – *Equinoctial-Linien*: egl. jævndøgnslinien, ækvator. – *u-ordentlige*: uregelmæssige.
- 216 *udi mine andre Skrifter*: Niels Klim, kap. IX (landet Qvamso). – *Delicatesse*: skrøbelighed. – *subtile*: fintmærkende (organer); s. *Operationer*: skarpsindige o. – *Chryssippos*: se n.t.s. 21. – *det gr. udtryk*: Om menneskenes sygdomme opstår i overensstemmelse med naturen. Fra Gellius 7, 1 eller (snarere) fra Bayles citat derfra i *Dictionnaire*, art. Chryssippe, note T. – *conciliere*: se n.t.s. 208. – *Cleanthes*: se n.t.s. 159. – *Epicurus*: se n.t.s. 68. – *hans*

- Ord ere disse:* i Lactantius' (se n.t.s. 191) referat citeret af Bayle, *Dictionnaire*, art. Pauliciens, note E.
- 217 *imponerer:* pålægger. – *Necessitet:* nødvendighed. – *habileste:* dygtigste. – *impeccabiles:* lat. fri for synd og forseelse. – *Wholaston,* William Wollaston: *The Religion of Nature delineated* (1722), Section V, Proposition VII. – *møde:* indtræffer.
- 218 *supponerer:* forudsætter. – *Hørforsuden:* desuden. – *Figt-Skole:* fægteskole. – *(Tegn af) Raisons:* sund fornuft, billighed, rimelighed. – *Pagina:* lat. side. – *Persvasion:* overbevisning. – *à priori:* lat. fra det tidligere. – *disse Argumenter.* H. mener ikke Wollaston's, da Bayle døde 1706, men enten lignende argumenter fremsat af Bayles samtidige el. argumentationen umiddelbart foran citatet.
- 219 *jeg (...)* *haver vist:* i det foregående kapitel. – *den Rotendamske Philosophus:* Bayle var bosat i R. fra o. 1680. – *Origenismus:* læren om de fordømtes indskrænkede straf, modsat en evig fortabelse. Efter den aleksandrinske kirkefader Origenes (o. 185-o. 251).
- 220 *Nomina (...):* Dyders, lasters navne skiftes ofte som folks, tidens og stedets forhold er. – *adskillige:* forskellige, vekslende. – *Gravitet:* alvor. – *Republique:* stat, samfund. – *Superstition:* overtro. – *Virtutes locales:* lat. lokale dyder. – *Adkomst:* rigtighed. – *vice versa:* lat. omvendt, modsat. – *Zirath:* pry, udmærkelse. – *Modestie:* beskedenhed. – *Peenhed:* snerpethed. – *reprimerede:* hæmmet, forhindret. – *en vis Skribent:* Blackmore, ovf. s. 153.
- 221 *succæderer:* efterfølger. – *Tiberius* (42 f.Kr.-37 e.Kr.): rom. kejser 14-37. – *Caligula:* se n.t.s. 129. – *med (...)* og: tilligemed (...) også. – *det Asmonaiske Hhus:* jød. præsteslægt, også kaldet makkabæerne. Dens magt blev brudt ved kong Antigonos' henrettelse år 37 f.Kr., hvorefter *Herodes* (den Store) blev konge i Palæstina. – *grandseende:* nøjeregnende. – *Jacob I,* James I (1566-1625): konge af England og (som James VI) af Skotland. – *delicat:* forfintet.
- 222 *Publici:* folks, almenhedens. – *comparaison:* sammenligning. – *Plutarchus:* i afhandlingen Om overtro, kap. XI i Jacques Amyots oversættelse. H. har rimeligvis citeret på anden hånd. – *censurerede:* kritiseret, dadlet. – *Quar-ter:* nåde, pardon. – *Jansenius,* Jansen, Cornelius (1585-1638): flamsk teolog, hvis bog *Augustinus* (1640) bekæmpedes af paven og jesuiterne, har en stor artikel i Bayles *Dictionnaire*, men B. tager sig i vare for at sige, at J. fører samme lære om nåden som A. – *Diocletianus* (245-316): rom. kejser. – *Julianus:* se n.t.s. 304. – *Ludovicus Plus,* Ludvig den Fromme (778-840): frankisk-rom. kejser. – *Munke-Kroniker:* historiske skrifter forfattet af munke. – *Friederich den Anden:* ty. kejser 1215-1250. – *Acidum:* lat. syre; symbol på hidsighed. – *Alkali:* base, stof med evne til at neutralisere syre, symbol på kulde, ro, besindighed. – *Procopius,* Prokopios (d. ca. 560 e.Kr.): byzantinsk jurist og historiker. Hans *Anecdota* (et *sædeles* [dvs. særligt, specielt] *Skrift*) er et tendentiost angreb på kejser Justinian og hans dronning.